

На основу члана 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07 и 65/08),

Влада доноси

СТРАТЕГИЈУ ОДРЖИВОГ ОПСТАНКА И ПОВРАТКА НА КОСОВО И МЕТОХИЈУ

I. УВОД

Стратегија одрживог опстанка и повратка на Косово и Метохију (у даљем тексту: Стратегија) представља оквир чији је основни циљ омогућавање одрживог опстанка и повратка на територију Аутономне покрајине Косово и Метохија (у даљем тексту: АП КиМ) Срба и припадника националних мањина.

Ради остварења основног циља предвиђени су следећи општи циљеви: остваривање, заштита и унапређење људских права и основних слобода, очување верског и културног идентитета, економски раст и развој, јачање капацитета локалне самоуправе и стварање услова, у сарадњи са међународном заједницом, за одржив опстанак Срба и припадника националних мањина и повратак интерно расељених лица и избеглих лица у АП КиМ.

Стратегија промовише мултиетничност, верску и културну разноликост, као основне демократске и опште прихваћене европске вредности, које стварају предуслове за суживот свих њених грађана.

Стратегија се доноси за период од 2010. до 2015. године. Акционим планом разрадиће се и прецизирати обавезе свих субјеката у реализацији Стратегије за период од три године. Стратегија дефинише смернице за одрживи опстанак Срба и припадника националних мањина и повратак интерно расељених и избеглих лица, које подразумевају план подршке за ангажовање свих значајних субјеката у Републици Србији и међународној заједници. Стратегија је усмерена на активирање свих развојних потенцијала у АП КиМ, ради смањења сиромаштва и унапређења социјално-економског статуса становништва, превазилажења неразвијености, подстицања запошљавања и помоћи у оспособљавању за пословање у савременим тржишним условима.

Право на повратак засновано је на међународним принципима заштите основних људских права и слобода који су обухваћени „Водећим принципима Уједињених нација о интерном расељењу”. Право на повратак подразумева да се интерно расељени и избегли врате у своје домове, да им се обезбеди сигурност живота, основне слободе и права, укључујући и враћање имовине, као и стварање других услова да трајно опстану на старим или, зависно од услова, на новим пребивалиштима.

Стратегија полази од уставног, законског и институционалног оквира Републике Србије и међународноправног оквира.

У преамбули Устава Републике Србије утврђује се да је: „Покрајина Косово и Метохија саставни део територије Србије, да има положај суштинске аутономије у оквиру суверене државе Србије и да из таквог положаја Покрајине Косово и Метохија следе уставне обавезе државних органа да заступају и штите државне интересе Србије на Косову и Метохији у свим унутрашњим и спољним политичким односима”.

На основу Резолуције Савета безбедности Уједињених нација 1244 (у даљем тексту: СБ УН), Аутономна покрајина Косово и Метохија је сада под привременом

управом Уједињених нација (у даљем тексту: УН). Резолуцијом СБ УН 1244 издвојене су надлежности цивилног присуства у АП КиМ које се односе на повратак.¹

У складу са тачком 3.4. Уставног оквира за привремену самоуправу на Косову,² предвиђено је да „све избеглице и расељена лица с Косова имају право да се врате својим кућама и да добију натраг своју имовину и личну својину”. Тим документом предвиђено је за специјалног представника генералног секретара УН „потпуно овлашћење да обезбеди да су права и интереси заједница у потпуности заштићени”.

Савезна Република Југославија/Република Србија и Мисија привремене администрације УН на Косову (у даљем тексту: УНМИК) потписале су 5. новембра 2001. године Споразум о сарадњи која се односи на посебне области од заједничког интереса и ангажовања: безбедност, заштиту и слободу кретања, нестала лица, повратак избеглица и интерно расељених лица, имовинска права, заштиту верских и културних споменика и добара, судство, полицијску сарадњу, деловање против тероризма, развој Косовске полицијске службе, мултиетничку администрацију, локалне власти, образовање, информације и медије.

УНМИК, Привремене институције самоуправе – Влада Косова (у даљем тексту: ПИС) и Влада Републике Србије потписали су 2006. године Протокол о добровољном и одрживом повратку, којим се, у оквиру својих надлежности, обавезују да ће осигурати основне предуслове за добровољан и одржив повратак интерно расељених лица, без обзира на њихову етничку припадност, на безбедан и достојанствен начин.

Одговарајуће резолуције, одлуке, декларације и други акти Владе Републике Србије и Народне скупштине Републике Србије које се односе на одрживи опстанак и повратак на територију АП КиМ, у потпуности су сагласни с политиком УН израженом у бројним међународним документима, принципима УН и основним европским стандардима заштите људских права и слобода које је Република Србија потврдила и које примењује.

Аналитичка и документациона основа за израду Стратегије заснована је на званичним статистичким подацима домаћих и међународних организација и институција, базама података надлежних министарстава и других републичких институција, локалне самоуправе и удружења. Настојања да се процене могућности и обезбеди опстанак и повратак у АП КиМ, подразумевају интензивну сарадњу Владе Републике Србије, њених институција, међународних институција и организација, удружења, привредних субјеката и јединица локалне самоуправе у АП КиМ, као и уважавање ставова и мишљења интерно расељених лица.

Стратегија треба да се спроведе у сарадњи с међународном цивилном и војном мисијом, установљеном у складу с Резолуцијом СБ УН 1244, извештајима ГС УН од 12. јуна и 24. новембра 2008. године и Председничким саопштењем СБ УН од 26. новембра 2008. године, као и у сарадњи са агенцијама УН и другим међународним, владиним организацијама, удружењима и билатералном помоћи. У остваривању општих циљева Стратегије посебно је значајна сарадња с Канцеларијом високог комесара за људска права УН (ОХЦХР).

¹ Резолуција 1244, параграф 11. тачка 11: „осигурање безбедног и неометаног повратка свих избеглица и расељених лица у њихове домове на Косову”; Анекс 2, параграф 7: „Безбедан и слободан повратак свих избеглица и расељених лица уз надзор УНХЦР-а и неометан приступ хуманитарних организација Косову”

² УНМИК Уредба 2001/9 о Уставном оквиру за привремену самоуправу на Косову. Ступила на снагу 15. маја 2001.

Принципи на којима се Стратегија заснива су:

- 1) Мултиетничност, мултикултуралност и суживот;
- 2) Поштовање личног интегритета и достојанства интерно расељених и избеглих лица;
- 3) Поштовање људских права и основних слобода;
- 4) Недискриминација;
- 5) Приступ правима на начелима једнакости;
- 6) Очување, заштита и обнова културне и духовне баштине, и
- 7) Заштита животне средине.

II. ОПИС СТАЊА

У складу с Резолуцијом СБ УН 1244, у АП КиМ је ограничено присуство и деловање државних органа Републике Србије, установљено је присуство међународне цивилне и војне мисије и успостављене су ПИС. Дана 17. фебруара 2008. године ПИС су једнострано прогласиле независност, супротно Повељи УН и Завршном акту из Хелсинкија (ОЕБС), Резолуцији СБ УН 1244 (1999), Војнотехничком споразуму (1999) и Уставу Републике Србије. Република Србија не признаје акт сецесије на делу своје територије и настоји да свим дипломатским и правним средствима заштити интересе грађана и државе Србије. Сходно предлогу генералног секретара УН од 12. јуна и 24. новембра 2008. године, „реконфигурисано” је међународно цивилно присуство на Косову и Метохији.

1. Положај Срба и националних мањина у АП КиМ

Од јуна 1999. године из АП КиМ је протерано више од 245.000 Срба и других грађана. Расељени су нашли боравишта у другим местима на Косову и Метохији и у осталим деловима Србије, било у приватном смештају или у колективним центрима, као и у земљама у окружењу или у трећим земљама.

Од 437 места у којима су живели Срби до 1999. године, изузимајући општине Лепосавић, Звечан и Зубин Поток, етнички је потпуно очишћено 312 насеља.

Према подацима Високог комесаријата за избеглице УН, на Косово и Метохију се до марта 2008. године вратило свега 18.060 Срба и других грађана. Међутим, број реалних повратника је знатно мањи.

АП КиМ је најсиромашније подручје у региону с бруто друштвеним производом по глави становника од 1.600 долара, високом стопом сиромаштва (око 35 % испод границе сиромаштва и око 10 % екстремно сиромашних), неразвијеним индустријским сектором, електроенергетским објектима који су углавном у лошем стању услед неодговарајућег одржавања, као и недовољно искоришћеним електроенергетским капацитетима, високом стопом незапослености, најнижим зарадама у региону, ниским квалитетом образовања, забрињавајућим социјалним стањем, честим етничким сукобима, нетолеранцијом према другим етничким заједницама, развијеним криминалним активностима,³ корупцијом и непотизмом.

Основне карактеристике досадашњег развоја привредних делатности су неразвијеност и закаснео и успорен развој. Развој делатности и однос међу њима су такви да не могу обезбедити рационалнији, ефикаснији и бржи укупан економски, па тиме и друштвени развој АП КиМ. Сада на подручјима где живи српска

³ Извештаји UNDP, Amnesty International, Human Rights Watch; Према извештају о стању на Косову Каи Еида, специјалног известиоца генералног секретара УН (S/2005/635), организовани криминал и корупција су највеће претње стабилности Косова и Метохије и одрживости институција.

заједница ради мали број великих предузећа. Запосленост је већа од нивоа упослености капацитета, али се свим снагама жели задржати квалитетан кадар, повећати упосленост капацитета новим планираним пројектним решењима и повратити ранија производна активност чиме би се додатно запослили нови радници. И поред свих тешкоћа, та предузећа успевају одржати уравнотежен биланс пословања.

У АП КиМ послује 528 предузећа, која запошљавају укупно 10.254 радника, а нека од њих, уз кредитну подршку Фонда за развој Републике Србије, могла би да буду носиоци развоја средина у којима живе Срби и припадници националних мањина.

Стране директне инвестиције представљају један од инструмената за покретање производње, размену знања, развој инфраструктуре, раст запослености итд. Користи од страних директних инвестиција су велике, поготово када су веће и усмерене у разноврсне делатности. У српским срединама на Косову и Метохији готово и да није било страних директних инвестиција. Све те инвестиције (донације) усмерене су у развој инфраструктуре, а не у развој привреде, па нису имале значај за економски развој српске заједнице.

Стратегијом за смањење сиромаштва утврђено је да су интерно расељена лица категорија становништва која живи на доњој граници сиромаштва или испод ње. У ту категорију спадају и лица која су се вратила у АП КиМ или су и после 1999. године остала да живе на Косову и Метохији. Једини извор прихода за највећи број грађана представљају различити облици финансијске помоћи, које појединци или породице остварују на основу Закона о социјалној заштити и обезбеђивању социјалне сигурности грађана и Закона о финансијској подршци породици са децом. Уредбама, програмима и другим актима Владе Републике Србије установљена су и новчана давања за породице повратника и породице киднапованих и несталих лица.⁴

Мултиетнички карактер АП КиМ је нарушен, имајући у виду чињеницу да се положај Срба и припадника националних мањина не поправља и да се по много чему погоршава. Правосудни систем ПИС не функционише, судство није независно, судови су пристрасни и пресуђују у корист Албанаца, без обзира на чињенично стање, а преступници, најчешће, остају некажњени. Имовина већег броја Срба и припадника националних мањина је узурпирана, а ефикасни правни механизми за њену заштиту не постоје. Чак и када им се омогући приступ имовини, постоји ризик по њихову безбедност јер им је ограничена слобода кретања. Евентуално изречене мере одузимања имовине незаконитим држаоцима не делују и према трећим лицима, па се најчешће одмах по иселењу једног незаконитог држаоца усељава други, кога судска одлука не обавезује. Срби и припадници националних мањина су изложени тешкоћама у коришћењу здравствених услуга и у образовању деце (превоз до удаљених школа, посебно током зиме). Рестрикције струје и воде су свакодневна појава. Српски језик и језици националних мањина, осим албанског, потпуно су

⁴ Сталне приходе из буџета Републике Србије остварују једино радници запослени у јавним предузећима, пензионери и корисници привремених накнада, и то: запослени у државним органима и организацијама (правосудни органи, Пореска управа, Управа јавних прихода, центри за социјални рад, надлежне инспекције, организације обавезног социјалног осигурања и др.), запослени у јавним службама (просвета, здравство, култура); запослени који су до 1999. године примали плате из буџета у 29 општина (органи управе, вртићи, домови културе, библиотеке, Црвени крст, друштвене организације и јавна предузећа чији је оснивач локална самоуправа); лица по основу права на привремену надокнаду за запослене у друштвеним и јавним предузећима која нису радно ангажована; запослени у јавним предузећима; пензионери.

запостављени у службеној употреби и у медијима, а топоними се самоиницијативно мењају.

Резолуцијом СБ УН 1244 утврђено је да међународне снаге безбедности спречавају обнављање непријатељстава, успостављају сигурно окружење, како би избеглице и расељена лица могли безбедно да се врате домовима, обезбеђују јавни ред и сигурност док међународно цивилно присуство не преузме одговорност за тај задатак, пружају подршку и блиско сарађују с међународним цивилним снагама, надгледају границе, обезбеђују заштиту и слободу сопственог кретања, кретање међународних цивилних снага и осталих међународних организација.⁵ Од 1999. године до данас број војника КФОР-а се мењао, односно, драстично смањивао,⁶ што за последицу има недовољно присуство на терену, отежану контролу територије и безбедности. КФОР је у протеклом периоду учествовао у оспособљавању Косовске полицијске службе (у даљем тексту: КПС) и ЕУЛЕКС-а за решавање безбедносних проблема, задржавајући при том улогу „трећестепеног фактора” реаговања у кризним ситуацијама.⁷

2. Српска културна и верска баштина у АП КиМ

На Косову и Метохији је, и поред свега, очувано богато културно, верско и споменичко наслеђе, које указује на историјске, духовне и културне вертикале српског народа на овим просторима. Поред великог броја историјских грађевина српске средњовековне државе, очувани су и историјски споменици културе других етничких група, тако да се с правом може рећи да је АП КиМ све до 1999. године била мултикултурна територија, више него иједна друга у југоисточној Европи, и то у време док се о њему бринула Република Србија.

Српски историјски и културни споменици на Косову и Метохији непоновљив су израз стваралаштва у разним епохама и с тога је заштита и обнова српске културне и верске баштине веома значајна за опстанак српског народа, државе и Српске православне цркве (у даљем тексту: СПЦ) на овом простору. Многобројност српских споменика насталих током векова потврђује историјски значај Косова и Метохије за Републику Србију и СПЦ.

Ванкуверска декларација УН о људским насељима (1976) даје Републици Србији право „да пуним суверенитетом буде баштиник себи својствених културних вредности које су плод целе њене историје”. Резолуција СБ УН 1244, такође, потврђује право Републици Србији на „одржавање присуства на местима српске баштине”.

Од 1945. до 1999. године на Косову и Метохији је регистровано 478 споменика културе, од чега је 61 добро од изузетног значаја за Републику Србију. Манастир Високи Дечани је од 2004. године и на УНЕСКО листи светске културне баштине. Осим манастира Високи Дечани, предложени су и уврштени на листу светске културне баштине манастири Пећка патријаршија и Грачаница, као и црква Богородице Љевишке у Призрену.

На Косову и Метохији се налази 1.300 православних цркава и манастира.

Од доласка међународних војних и цивилних представника на Косово и Метохију 1999. године оштећено је или уништено 155 православних цркава и манастира и 24 споменика културе, а угрожени су многи споменици српске

⁵ Тачка 9 Резолуције 1244.

⁶ 1999. године у саставу КФОР-а је 45.000 војника, данас је тај број смањен на 10.700, док се предвиђа и даље смањивање.

⁷ То у пракси значи реаговање у евентуалним међуетничким сукобима, тек ако КПС и ЕУЛЕКС не могу да реше насталу ситуацију.

културне и верске баштине који представљају раритете. За само два дана организованог насиља марта 2004. године спаљене су 34 цркве и манастира, међу којима 18 споменика од посебног културног значаја и један који је уврштен на УНЕСКО листу светске културне баштине.

Поред непокретног културног наслеђа на Косову и Метохији, веома су значајна и покретна културна добра Републике Србије - баштина која је остала у многим музејима, архивама, библиотекама, заводима или у приватним збиркама. Уништено је и покрадено више од 10.000 икона, црквеноуметничких и богослужбених предмета, који се увелико продају на светском илегалном тржишту антиквитета и уметнина, старих рукописних књига и других раритета.⁸

Православни споменици културе рушени су и уништавани након доласка КФОР-а и у присуству многих међународних организација. Уништавање културне и верске баштине у АП КиМ неспорно је имало етнички и верски карактер, с размерама својеврсног културног геноцида.

Присуство међународних безбедносних снага и полиције на местима где се налазе српски културни и верски споменици потврђује постојање сталних претњи. Након 10. јуна 1999. године, брига о очувању културног наслеђа препуштена је међународној заједници, односно УНМИК-у, који своја овлашћења неосновано преноси на ПИС, без сагласности Републике Србије и СПЦ. Ни стручно ни политички, Привремене институције самоуправе међународне нису у могућности, нити имају воље да преузму одговорност за заштиту, обнову и очување било ког споменика културе, а најмање српске средњовековне архитектуре.

Уништавање српског културног наслеђа, његово преименовање у наслеђе других народа и непрекидно уклањање симбола културног идентитета српског народа неспорно је антицивизацијска појава.

3. Непокретна имовина

3.1. Катастар земљишта

Републички геодетски завод поседује катастарску документацију с Косова и Метохије о регистрованим правима на непокретној имовини из некадашњег катастарског центра у Приштини, сада с привременим седиштем у Крушевцу. Катастарска служба има документацију сачињену до 1999. године, тачније поседовне листове за све катастарске општине у АП КиМ. Већи део оригиналне документације је изнет с Косова и Метохије, осим за општине Пећ, Дечане, Клину, Исток, Ораховац, Качаник и Драгаш, где су оригинали остали, а изнете су копије планова. Према расположивим подацима, катастар земљишта на Косову и Метохији обухвата 2.575.448 катастарских парцела у 1.299 катастарских општина, укупне површине 1.090.410 хектара.⁹

Подаци у измештеном катастарском оперативном са Косова и Метохије могу се мењати само на основу пресуда и решења која су до 9. јуна 1999. године донели судови и административни органа са Косова и Метохије.

⁸ Само у депоима Музеја у Приштини, укључујући и градске музеје у Пећи, Призрену и Косовској Митровици, остало је око 30.000 предмета. У Народној и Универзитетској библиотеци „Иво Андрић” у Приштини остало је око 1.000.000 књига на српском језику, са неутврђеним бројем старих и ретких књига. Такође, широм Косова и Метохије, остало је на стотине уметничких слика, збирки и уметнина, чија је судбина непозната.

⁹ Површина земљишта чији су носиоци имовинског права Срби и Српска православна црква износи 641.071 хектар, односно 57,79% у односу на укупну површину. Од тога, површина имовине у државном и друштвеном власништву износи 476.408 хектара 76 ари 83 м².

3.2. Приватна својина Срба и припадника националних мањина у АП КиМ

Од доласка међународних мисија, непокретна имовина Срба и припадника националних мањина је предмет масовне узурпације и уништавања. Према подацима УНХЦР-а приликом регистрације интерно расељених лица у Србији 2000. године, пријављено је да је 27.418 кућа уништено и оштећено, од којих 21.122 потпуно уништено, као и да су 5.993 стана уништена и оштећена, од којих 935 потпуно уништена - укупно 33.411 стамбених јединица. Након масовног таласа уништавања од јуна 1999. године нови талас уништавања српске и неалбанске имовине догодио се марта 2004. године, када је уништено 930 стамбених објеката.

Више од милион катастарских јединица (обрадиво земљиште, ливаде и шуме) у власништву Срба, чија се вредност процењује на око 50 милијарди долара, узурпирано је. Решавање спорова поводом незаконито узурпиране имовине на Косову и Метохији УНМИК је поверио специјализованој Дирекцији за стамбена и имовинска питања (у даљем тексту: ХПД) и Комисији за стамбене и имовинске захтеве (у даљем тексту: ХПЦЦ). ХПД је установљен УНМИК Уредбом¹⁰ као независно тело са искључивом надлежношћу за решавање спорова у вези са стамбеним захтевима. У току мандата, ХПД-у је поднето укупно 29.160 захтева за повраћај узурпиране имовине. ХПД и ХПЦЦ направили су низ неправилности приликом обраде захтева, које су препрека у остваривању имовинских права интерно расељених лица и повратника.

Заштита имовинских права интерно расељених и избеглих лица, повратника и нерасељене популације у поступку пред ПИС отежана је због многобројних препрека, као што су: неефикасност, фалсификовани документи, достава позива, неоправдано постављање привремених заступника одсутним странама, неизвршавање одлука, дуготрајност поступака, итд.

Косовској агенцији за имовину (у даљем тексту: КАИ), коју је установио УНМИК Уредбом 2006/10¹¹ као независно административно тело са искључивом надлежношћу да „прима, региструје и (...) решава” имовинске захтеве који се односе на приватну непокретну имовину на Косову и Метохији, укључујући пољопривредну и комерцијалну имовину, поднето је 40.276. захтева, а од тога више од 3.000 захтева у вези са стамбеном имовином, док се највећи број захтева односи на узурпирано пољопривредно земљиште.

КАИ је одлучила у 11. 735 поднетих захтева.¹² Административним упутством УНМИК-а 2007/5 рок за предају захтева ограничен је до 3. децембра 2007. године, и од тог датума КАИ не прима нове захтеве, па се може констатовати да би број пријава узурпиране имовине био знатно већи.

На Косову и Метохији постоји и проблем приватне имовине коју су узурпирани припадници КФОР-а. УНМИК нема установљен механизам заштите имовинских права појединаца која угрожавају припадници КФОР-а, а додатни проблем у остварењу права оштећених лица је потпуни правни имунитет КФОР-а, који подразумева и ослобађање од одговорности за накнаду штете на јавној или

¹⁰ Уредба 1999/23 о успостављању Дирекције за стамбена и имовинска питања и Комисије за стамбене и имовинске захтеве ступила је на снагу 15. новембра 1999. године, а примењена Административним упутством 2004/5. За рад ХПД-а релевантна је и Уредба 2000/60 о стамбено-имовинским захтевима са правилником о процедури и доказивању пред Дирекцијом за стамбена и имовинска питања и Комисијом за стамбене и имовинске захтеве (ступила на снагу 31. октобра 2000. године).

¹¹ Рад КПА регулисан је Уредбама 2006/10 и 2006/50 о решавању захтева који се односе на приватну непокретну имовину, укључујући пољопривредну и комерцијалну имовину (прва ступила на снагу 4. марта 2006, друга 16. октобра 2006. године).

¹² Подаци са званичне интернет странице КПА: <http://www.kpaonline.org/claimProp.asp>, од 28. јануара 2009. године.

приватној имовини нанете обављањем активности у вези са спровођењем Војнотехничког споразума.¹³

Обнова имовине Срба и припадника националних мањина на Косову и Метохији је сведена на најмању могућу меру, спора је и селективна, што додатно дестимулише њихов повратак. Осим тога, могући повратници, пошто поднесу захтев, годинама чекају на обнову, а за то нико не сноси одговорност. Након марта 2004. године општинским судовима на Косову и Метохији упућено је 18.369 тужби Срба и неалбанаца за уништену имовину против УНМИК-а, КФОР-а, Привремених институција самоуправе – Владе Косова и општина. УНМИК – Одељење за правосуђе наредило је 2004. године свим судовима ПИС-а на Косову и Метохији да не решавају по тужбама за накнаду штете које су поднели Срби, правдајући то чињеницом да судови немају капацитет за њихово решавање и да се тужиоцима не може обезбедити безбедан приступ судовима. Према расположивим подацима, само су општински судови у Србици и Вучитрну почели решавати по тим предметима и одбацили су око 200 тужби. УНМИК и ПИС до данас нису успоставили механизам за компензацију причињене штете.

3.3. Имовина Републике Србије

У АП КиМ, у срединама где су већина Срби и припадници националних мањина постоји одређен број предузећа регистрованих у Агенцији за привредне регистре Републике Србије, која су опстала након ратних дешавања и која нису приватизована од стране привремених институција КиМ, а то су:

- СО Лепосавић: Шумско газдинство „Ибар” Лепосавић, ДП „Универзал” Лепосавић, АД „Кристал” Лепосавић, АД „Житопродукт”, Пекара Лепосавић, ДО „Храст” Лепосавић, ППТ „Зглобни лежачеви” Лепосавић, ДД „Лола – Фабрика откивака” Лешак;
- СО Косовска Митровица: ДД „Космет превоз” Косовска Митровица, Пољопривредна стручна служба, Косовска Митровица, РМХК „Трепча” Звечан;
- СО Зубин Поток: Фабрика алата „Лола систем”, Фабрика ламелираног намештаја „Симпо” Зубин Поток, ЗЗ „Зубин Поток”, Фабрика за прераду шумских плодова и лековитог биља „Бар биље” Зубин Поток, Ветеринарска станица „Зубин Поток”, „Ибар – Инвест” Зубин Поток;
- СО Штрпце: Фонд Инекс Интерекспорт, ЈП „Национални парк Шар планина”, „Комел Батусе”, Задруга Штрпце, Фабрика делова и компоненти „Лола” Штрпце, „Пилана” Штрпце;
- СО Исток: Задруга „Осојане”, „Копекс” погон за производњу обуће Пећ;
- СО Гњилане: Земљорадничка задруга „Зарије Бујић” Пасјане, Дечја конфекција „Пионир”, Црепана, „Југотерм” Гњилане, „Хладњача” Шигово.

У привредној структури (528 предузећа) доминирају мала предузећа (98,1 %), организована највећим делом као Д.О.О и ортачка друштва (436 предузећа или 82,6 % укупног броја предузећа). У односу на 2004. годину, укупан број предузећа повећан је за 61,5 %, пре свега зато што се број малих привредних друштава повећао за 200 (са 318 на 518 предузећа). Иако је у периоду од 2007 до 2008. године број основаних предузећа већи од броја угашених, уочава се негативна тенденција јер се број основних предузећа смањује, а број угашених повећава. Реч је о малим

¹³ Од средине јуна 1999. до краја 2004. године, немачки контингент КФОР-а користио је више од 30 станова једног стамбеног блока у Призрену као део своје војне базе.

предузећима. Доминирају предузећа из сектора трговине на велико и мало – 42 предузећа или 55,3 % основаних и 10 предузећа или 35,7 % угашених 2008. године (52 или 50 % и 6 или 100 % 2007. респективно). У односу на укупан број активних предузећа, све је мањи проценат основаних (стопа настанка), док се повећава проценат предузећа која престају с радом (стопа гашења). Нето ефекат (однос основаних и угашених привредних друштава) све је слабији: 2008. године на свако угашено предузеће оснују се тек три нова предузећа, док је 2007. године на једно угашено предузеће основано 17 нових предузећа.

Република Србија, фактички, не може да користи своја природна богатства, земљиште и зграде у својини на територији АП КиМ. Имовином јавних и друштвених предузећа управља Косовска поверилачка агенција. Друштвена предузећа су у процесу приватизације, док приватизација јавних предузећа још није започета. Међутим, користећи системске акте које је усвојила тзв. Скупштина Косова, тзв. „надлежно министарство“ је објавило „Позив за достављање изјава заинтересованости за отварање новог рудника лигнита и припадајућих капацитета за производњу и пренос електричне енергије и ревитализацију постојећих генератора.“ Јавна предузећа су у првој фази трансформисана у холдинге, а у другој фази је предвиђено стварање нових предузећа, и то тако што се сва дуговања и потраживања стављају у пасиву, а од имовине се прави ново предузеће.

Међународне институције на Косову и Метохији омогућиле су ПИС да присвоје ЈП „Хидросистем Ибар-Лепенац“, Приштина, са акумулацијом и ХЕ „Газиводе“ у свом саставу, која се налази на територији општине Зубин Поток, која је настањена искључиво Србима. Након власничке трансформације, коју је обавила Косовска поверилачка агенција 1. јануара 2008. године, ХЕ „Газиводе“ се нашла у саставу Компаније за водоснабдевање, са седиштем у Приштини. Та компанија убира приходе од производње електричне енергије, који годишње достижу суму између 3,5 и 5 милиона евра, не рачунајући приходе од коришћења воде (водоснабдевање, наводњавање, напајање садашњих термоелектрана ТЕ „Косово А“ и ТЕ „Косово Б“). Наведене активности указују на припреме за приватизацију.

Фабрике које су до сада продате, углавном више не обављају исту делатност. Затечена средства за рад у тим фабрикама имала су вишеструко већу вредност од цена по којој су продате читаве фабрике. Многи производи које су производиле фабрике на територији АП КиМ данас се увозе.

3.4. Природна богатства

АП КиМ обилује изузетним енергетским потенцијалима. Према проценама Светске банке, вредност минералних резерви је 13,5 милијарди евра. Најзначајније место у структури минералних сировина заузима лигнит, чије геолошке резерве износе око 15 милијарди тона, а по свом значају заузимају пето место у свету. Билансне резерве олова и цинка процењују се на 51 милион тона, што представља 74,1 % билансних резерви Републике Србије. Резерве никла и кобалта процењене су на 19.932 милиона тона. Резерве боксита процењене су на 1,7 милиона тона.

На југу АП КиМ налази се и Национални парк „Шар планина“, који је један од пет националних паркова у Србији и једини на територији АП КиМ. Осим бројних језера, Шар планина има изузетно развијену флору и фауну.

На делу АП КиМ простире се Национални парк „Копаоник“, а за статус националног парка предложен је планински масив „Проклетије“ где су већ проглашени резервати и споменици природе који уживају заштиту по Закону о заштити животне средине.

На територији АП КиМ се налазе и бројни резервати и споменици природе: пећине, клисуре, кањони, извори, водопади и безброј станишта ретке и угрожене флоре и фауне.

3.5. Земљиште и зграде

У својини Републике Србије на територији АП КиМ налази се око 24.500 хектара пољопривредног, шумског и грађевинског земљишта, више од 1.400.000 м² службених зграда, 145.000 м² пословних и 25.000 м² стамбених зграда, 4.000 м² објеката за посебне намене и још око 750.000 м² других грађевинских објеката.

3.6. Јавна предузећа и предузећа са седиштем ван АП КиМ

Сва значајнија предузећа у АП КиМ изграђена су из средстава Фонда за развој неразвијених подручја бивше Југославије, иностраних кредита и улагања предузећа са седиштем у другим деловима Србије. На територији АП КиМ, јавна предузећа и предузећа са седиштем ван Косова и Метохије у својини имају укупно 1.358 објеката. Укупна имовина свих јавних предузећа вреди више милијарди долара. Фонд за развој Републике Србије као резултат својих активности од 1990. до 1999. године има евидентирано следеће: удео у власништву предузећа са АП КиМ (на основу посебног програма Владе Републике Србије, који је реализован 1992. и 1993. године) у износу од 181,35 милиона евра, доспеле ненаплаћене обавезе по инвестиционим кредитима у износу од 1,62 милиона евра, обавезе по основу краткорочних пласмана у износу од 5,82 милиона евра, стање дуга по основу краткорочних девизних кредита остварених од продаје „Телекома” у износу од 6,98 милиона евра.

3.7. Имовина СПЦ

Међународни стандарди за заштиту културног, историјског и природног наслеђа се не спроводе на Косову и Метохији.¹⁴

После Другог светског рата, СПЦ на Косову и Метохији одузето је 5.255,5 хектара земљишта (манастиру Девич 3.077 хектара, Пећкој патријаршији 846 хектара, Високим Дечанима 728 хектара, манастиру Драганац 207 хектара и Грачаница 100 хектара). Законом о враћању (реституцији) имовине црквама и верским заједницама („Службени гласник РС”, број 46/06) образована је Дирекција за реституцију, чиме је Република Србија покренула активности за реституцију имовине црква и верских заједница. Дирекција за реституцију је прва решења о повраћају имовине СПЦ на територији АП КиМ донела 17. фебруара 2008. године. Већи део одузетог земљишта СПЦ води се се и даље у катастру на АП КиМ као друштвено, тако да постоји реална опасност да се кроз процес приватизације, коју спроводе ПИС, ово земљиште незаконито отуђи. Манастиру Високи Дечани је 1997. године од стране Републике Србије враћено 23 хектара 45 ари 104 м², некадашње власништво СПЦ што је уредно уписано у општински катастар. Након јуна 1999. године руководство општине Дечани у склопу ПИС-а доноси одлуку да се из

¹⁴ УНМИК није основао тело надлежно за очување културног наслеђа на територији АП Косово и Метохија, иако је, према Хашкој конвенцији о заштити културне својине у случају оружаног конфликта из 1954. (Члан 7, став 2), био обавезан да то учини. Исто тако, УНМИК није преузео одговорност за заштиту културне баштине „на територији других високих уговорних страна”, у овом случају Србије, што је прописано чланом 4. Хашке конвенције. Супротно својим дужностима, УНМИК, вођен политичким критеријумима, пребацио је одговорност за заштиту и очување културног наслеђа на ПИС, иако свестан да те институције нису способне за спровођење тог задатка.

катастра избрише манастир Високи Дечани као власник и предметно земљиште упише као друштвена својина. После више интервјуа СПЦ, тадашњи шеф УНМИК-а Јоаким Рикер, у складу са овлашћењима доноси, 17. маја 2008. године, извршну одлуку бр. 2008/12 да се предметно земљиште врати манастиру. Општина Дечани (ПИС) декларативно на седници доноси одлуку којом одбија спровођење одлуке УНМИК-а у корист манастира Високи Дечани.

4. Инфраструктура

Неразвијена инфраструктура и слаба снабдевеност водом и електричном енергијом умногоме ограничавају укупну привредну активност и економски просперитет, побољшање квалитета живота, а самим тим битно је отежан и опстанак Срба и припадника националних мањина у АП КиМ и њихов повратак. У потенцијалним повратничким срединама не постоји довољан број одговарајућих здравствених, предшколских и школских објеката.

4.1. Енергетика и рударство

Од јуна 1999. године, ПИС је прогласио енергетску независност у односу на Србију, а оснивањем Косовске електроенергетске корпорације (КЕК) 2005. године узурпирани су природни енергетски ресурси и изграђени енергетски капацитети Републике Србије у АП КиМ, тако да Електропривреда Србије (ЕПС) од тада нема могућности да располаже енергетским изворима и производњом електричне енергије.

Закони који су усвојени после 1989. године не примењују се, укључујући и Закон о електропривреди. Око 7.000 радника Срба и припадника националних мањина било је принуђено да напусти радна места, а само 200 радника једног дела Јавног предузећа за дистрибуцију електричне енергије „Електрокосмет” који обавља своју делатност у срединама са српским становништвом, наставило је да ради као саставни део ЕПС.

Упркос огромним донацијама и саветима међународних експерата, привреда у АП КиМ је у јако лошем стању и тешко ју је покренути без стабилног снабдевања електричном енергијом. Потрошња електричне енергије по категоријама показује да су домаћинства највећи потрошачи (70 %), док индустрија троши само 7,5 %, а комерцијални и јавни сектор око 20 % електричне енергије.

4.2. Друмски саобраћај

Одржавање путне мреже у срединама с већинским српским становништвом обављала је Републичка дирекција за путеве Републике Србије, данас Јавно предузеће „Путеви Србије”. Њене активности углавном су биле концентрисане на Косовско-митровачки округ и Косовско-поморавски округ. Развој путне инфраструктуре у северном делу је олакшан јер ти окрузи имају директну везу с централном и западном Србијом. Саобраћај је отежан у јужним деловима АП КиМ, поготово у општини Штрпце, јер се одвија на путевима који су на територији где су Албанци већина или путевима који воде из Републике Македоније. Основни проблеми путне привреде у областима са већинским српским становништвом су: лоше стање коловозних површина (на магистралним и локалним путевима, уличној мрежи у насељима), непостојање предузећа за путеве које се бави градњом и одржавањем путева и непостојање путне базе која би опслуживала предузећа за путеве.

4.3. Железнички саобраћај

Српске железнице – ЖТП „Београд” и УНМИК Железница су 2002. године закључиле Привремени споразум о железничком саобраћају, односно преузимању организације железничког саобраћаја на Косову и Метохији од стране УНМИК железнице. Северно од станице Лешак, по том споразуму, саобраћај су организовале и одржавале железничку инфраструктуру Железнице Србије, а јужно, те обавезе преузеле су УНМИК железнице. Тај споразум једнострано је отказан јула 2005. године, када је Косовска поверилачка агенција трансформисала УНМИК железнице у тзв. Косовске железнице. У марту 2008. године Железнице Србије су поново преузеле организацију саобраћаја у северном делу АП КиМ. Железнице Србије и представници УНМИК-а и даље преговарају око права на организацију саобраћаја.

Књиговодствена вредност имовине Железница Србије у АП КиМ, рачунајући инфраструктуру и возна средства, износи више од 206 милиона евра, док је тржишна вредност вишеструко већа.

4.4. Поштански и телекомуникациони саобраћај

Телекомуникациони саобраћај с АП КиМ обавља се уз низ имовинских и функционалних проблема, који су настали након ступања на снагу Резолуције СБ УН 1244 и након што је УНМИК пренео овлашћења за пружање телекомуникационих услуга у фиксној и мобилној телефонији на новоосновано косовско Предузеће за поштанске и телекомуникационе услуге. Тако је предузећу „Телеком Србија” а.д., без формално-правне одлуке УНМИК-а, практично одузета имовина и ускраћено право на обављање делатности у АП КиМ. Чак и у Закону о телекомуникацијама, донетом 2003. године, прописана је обавеза прибављања нових лиценци у одређеном року, али се не предвиђа престанак важења постојећих лиценци.¹⁵

Предузеће „Телеком Србија” а.д. претрпело је и велике материјалне губитке када су крајем октобра 2006. године противзаконито искључене и уништене базне станице и друга телекомуникациона опрема. Укупна штета нанета том правном субјекту до 2006. године, по основу одузете имовине, изгубљене добити, одузетих права и обавезе исплаћивања личних доходака расељеним бившим радницима тог предузећа износи око 1,4 милијарде долара.

4.5. Урбанизам и изградња

Ратом условљене присилне миграције изазвале су талас иселјавања и промене места становања великог броја Срба и припадника националних мањина, и то углавном из урбаних у руралне средине, што је за последицу имало формирање насеља без потребне инфраструктуре и пренасељеност појединих средина. Због тога, су важећи плански документи постали неупотребљиви, па је преко потребно донети нове.

Важећи плански документи у АП КиМ донети до 1999. године непримењиви су, па се и не поштују, а у већини општина и не постоје. Таква ситуација узрокује проблеме на заштити објеката српске културне баштине, њихове непосредне

¹⁵ Мобилном оператеру „Теленор” узурпирани су базне станице на локацијама Приштина ТКЦ, Приштинска банка и Косовска Митровица.

околине и националних паркова. Постојећи правни вакуум узрокује бесправну градњу и узурпацију земљишта. УНМИК, иако је много пута упозорен, не предузима никакве мере за промену овакве ситуације.¹⁶

4.6. Водоснабдевање

АП КиМ је подручје са ограниченим водним ресурсима. Од целокупне популације, 44 % становника има приступ водоводној мрежи, и то углавном у урбаним срединама. У руралним срединама тај број је знатно нижи (мање од 9 %), и углавном се користи бунарска и изворска вода, чија се исправност не контролише, што је узрок бројних здравствених проблема. Само 28 % становника, претежно у урбаним срединама, има приступ канализационој мрежи. Постројења за прераду комуналних отпадних вода не постоје, а мали број постојећих постројења за прераду индустријских отпадних вода не ради.

Основни проблеми лошег система водоснабдевања у АП Косово и Метохија су: старе водоводне мреже, неадекватно коришћење вода, нелегални прикључци, неизграђена свест о адекватном коришћењу воде, непостојање развијених програма управе над водним изворима, недостатак система за заштиту од поплава и неодржавање постојећег система.

4.7. Предшколске и школске установе

Школе под школским управама у Ранилугу и Косовској Митровици раде по плану и програму Министарства просвете Републике Србије.¹⁷

Већина школа, измештена је из својих матичних седишта, углавном из градова, у неадекватне објекте, а често у истом објекту ради више различитих школа. Седам основних школа изводи наставу у просторијама приватних кућа. Посебан проблем постоји у општини Гора, где се затварају школе и забрањује приступ професорима, наставницима и учитељима који раде по плану и програму Републике Србије.

Предшколске установе раде у општинама Лепосавић, Звечан, Зубин Поток, Косовска Митровица, Обилић, Косовска Каменица, Липљан и Грачаница и све раде по плану и програму Републике Србије, а у оквиру локалне самоуправе.

4.8. Здравствена заштита

Да би се обезбедила адекватна примарна здравствена заштита преосталом становништву у АП Косово и Метохија, Министарство здравља је изместило крајем 1999. и почетком 2000. године велике здравствене центре из Гњилана и Приштине у Шилово и Грачаницу, а запослени су распоређени у домове здравља и амбуланте по мањим местима која су насељена Србима и припадницима националних мањина.¹⁸

¹⁶ О изнетом најречитије сведоче примери манастира: Дечани, Грачаница, Пећка патријаршија и Гориоч, као и цркве Богородице Љевишке, Меморијалног комплекса „Споменик косовским јунацима”, Археолошког налазишта „Улпијана” код Грачанице, српског гробља у Приштини, Националног парка „Шар планина” (насеље Брезовица и Превалац) и градње фабрике код Велике Хоче.

¹⁷ У школској 2008/2009 години у 67 основних и 35 средњих школа уписано је 20.339 ученика.

¹⁸ У фебруару 2009. године, у здравственим установама из АП КиМ, запослено је укупно 6.740 радника, од чега је 4.322 радно ангажовано у АП КиМ. У јуну 1999. године, у АП КиМ је било запослено више од 8 хиљада здравствених радника и сарадника, али је велики број запослених добровољно напусти посао и узео отпремнину.

Здравствена заштита у срединама с претежно српским становништвом одвија се према здравственим протоколима и финансира је Република Србија¹⁹, укључујући доставу лекова. Лекови и други медицински материјал веома се тешко достављају здравственим институцијама. Пошиљке с лековима су више пута задржане и заплењене на административном прелазу Мердаре и на царинском пункту у јужном делу Косовске Митровице. Већина Срба и припадника националних мањина који живе у изолованим срединама у албанском окружењу нема основне услове за остваривање ни примарне ни секундарне здравствене заштите, па је упућена на веће центре, Грачаницу или Косовску Митровицу. С друге стране, здравствене установе под ингеренцијом самозваних косовских власти фактички су недоступне Србима, услед: језичке баријере, обостраног неповерења, недостатка слободе кретања и безбедности. Здравствене установе које су формиране као самосталне јединице карактерише недовољна функционална и кадровска повезаност. Цела мрежа функционише отежано због неадекватног простора и опреме, али и отежаног снабдевања лековима и другим санитетским материјалом, као и чињенице да је један лекар задужен за велики број пацијената.²⁰

5. Локална самоуправа

Резолуцијом СБ УН 1244 успостављена је привремена управа УН у АП Косово и Метохија. Општинске управе на северу су наставиле с радом у месту свог седишта (Лепосавић, Звечан, Зубин Поток, Липљан, Ораховац, Штрпце и Косовска Митровица), а општине у којима не постоје услови за функционисање општинске управе, привремено су преместиле седишта у друга места на територији АП Косово и Метохија (Приштина у Грачаницу, Пећ у Гораждевац, Исток у Осојане, Сува Река у Лепосавић, Ђаковица у Косовску Митровицу, Дечани у Косовску Митровицу, Призрен у Штрпце, Клина у Дрсник, Србица у Суво Грло, Вучитрн у Прилужје, Обилић у Племетину, Косово Поље у Угљаре, Урошевац у Грачаницу, Витина у Врбовац, Гора у Враниште, Гњилане у Горње Кусце, Косовска Каменица у Ранилуг, Подујево у Куршумлију, Ново Брдо у Прековце, Глоговац у Грачаницу, Качаник у Косовску Митровицу, Штимље у Липљан).

Министарство за Косово и Метохију је, поштујући аутономију локалних самоуправа, а имајући у виду и чињеницу да се надлежности општина финансирају из буџета, упутило општинама одређена упутства која се односе на наменско коришћење и употребу расположивих средстава за њихов рад и ангажовања запослених у општинским управама на појединим питањима, све са циљем јачања капацитета за потпуно преузимање законом утврђених надлежности.

III. ПОВРАТАК РАСЕЉЕНИХ

Једнострано, противправно проглашење независности Косова и Метохије 17. фебруара 2008. године, од стране ПИС изазвало је продубљивање страха и осећања несигурности, што је потпуно зауставило ионако спор процес повратка. Право на

¹⁹ Правни основ њиховог деловања су Резолуција СБУН 1244 (1999) и Заједнички документ: Споразум о сарадњи Југославије и УНМИК-а, који су потписали Небојша Човић, у то време председник Координационог центра за Косово и Метохију и Ханс Хекеруп, тадашњи специјални представник генералног секретара УН, новембра 2001. године.

²⁰ Док је у Србији 2006. године један лекар у просеку био задужен за 377,3 становника, у Београду у просеку за 281 становника, у Зубином Поток један лекар је надлежан за 554 становника. По подацима из Косовске Митровице, један лекар ради са 565 становника, док је стање најалармантније у Лепосавићу – један лекар задужен је за 868 становника.

повратак засновано је на међународним принципима поштовања људских права и хуманитарних стандарда, који су обухваћени „Водећим принципима УН о интерном расељењу”. Питање повратка регулисано је и Резолуцијом 1244 СБ УН и, на основу ње, закљученог Протокола о добровољном и одрживом повратку (у даљем тексту: Протокол).

Протоколом се стране обавезују да, у складу са својим надлежностима, осигурају основне услове за безбедан и достојанствен, добровољан и одржив повратак интерно расељених и избеглих лица, а услови су: физичка и материјална сигурност и слобода кретања; ослобађање и заштита запоседнуге имовине и њено враћање законитим власницима; реконструкција оштећених и уништених зграда; приступ социјалној, економској и општинској инфраструктури и службама; подједнаке могућности за запошљавање повратника и примену афирмативне акције, где год је то могуће; неопходна хуманитарна помоћ; боља свеукупна клима за повратак и смањење неповерења и негативне пропаганде; најновије и тачне информације о условима за повратак да би одлуке о повратку биле донесене на основу тих информација; остало зависно од места индивидуалног повратка.²¹

Иако је УНМИК потписник Протокола чиме се обавезао на наведене услове, УНМИК-ова Канцеларија за повратак и заједнице у тзв. излазној стратегији из 2006. године непрекидно је преносила овлашћења за рад на повратку на локалне самоуправе и централне ревизионе механизме. По процедурама трећег Ревидираног приручника за одржив повратак у чијем доношењу нису учествовали званични представници Републике Србије, УНМИК је пренео највећи део активности на ПИС, супротно Резолуцији СБ УН 1244 и Протоколу. И поред тога, процес се одвија са знатним учешћем других УН агенција у дефинисању приоритета, подизању капацитета локалних актера и реализацији повратка, и све то уз подршку европских и других фондова.

Повратак расељених Срба и припадника националних мањина у АП КиМ је теже остварити у градским срединама, пре свега из безбедносних разлога, а основ њиховог опстанка у АП КиМ јесте јачање економске моћи.

Повратак интерно расељених и избеглих лица требало би да се одвија истовремено са економским јачањем и опстанком Срба и припадника националних мањина у АП Косово и Метохија. Стање и могућности се разликују зависно од региона.

IV. ЦИЉЕВИ, МЕРЕ И АКТИВНОСТИ

1. Основни циљ

Основни циљ Стратегије је одрживи опстанак и повратак у АП КиМ који може бити остварен само ако се обједине и искористе сви потенцијали и извори које Србија поседује или које може да обезбеди. У том смислу, ради остварења пројектованог основног циља, посебну пажњу треба посветити рационалном и наменском трошењу и контроли реализације средстава која су усмерена у АП КиМ.

Веома је важно обезбедити услове за опстанак Срба и припадника националних мањина у АП КиМ, а то се може постићи пре свега подизањем њихове економске снаге тако што ће им се пружити перспектива за будућност, и то посебно

²¹ Протокол о добровољном и одрживом повратку предвиђа две могућности повратка:

1. Повратак у раније пребивалиште и на сопствену имовину;
2. Повратак у друго место на територији АП КиМ (релокација).

Релокација има два вида:

- повратак у општину у којој већину становника чине Срби;
- повратак у општину у којој већину становника чине Албанци.

младим породицама. Стварањем перспективе за опстанак отвара се и простор за повратак.

2. Општи циљеви

Остварење основног циља подразумева остварење пројектованих општих циљева, а то су:

- 1) остваривање, заштита и унапређење људских права и основних слобода;
- 2) економски раст и развој;
- 3) повраћај и заштита имовинских права и обнова имовине;
- 4) заштита, очување и обнова српског културног и верског наслеђа;
- 5) повратак интерно расељених и избеглих лица;
- 6) јачање капацитета локалне самоуправе;
- 7) заштита животне средине;
- 8) обезбеђење сигурности Срба и припадника националних мањина.

Постављени општи циљеви не дотичу сва отворена питања, већ су усмерени на она која су сада најважнија и најхитнија за остварење основног циља. Све постављене посебне и појединачне циљеве треба да прате и посебни акциони планови, с детаљно приказаним активностима које се морају предузети ради остварења општих циљева.

2.1. Остваривање, заштита и унапређење људских права и основних слобода

Република Србија се залаже за доследно и једнако поштовање људских права и основних слобода свих народа и етничких заједница који живе на било ком делу њене територије.

Стабилност општих политичких прилика, мир и сигурност, остваривање и поштовање људских права и слобода су основни услови економског раста и напретка. Посебна брига за угрожене Србе и припаднике националних мањина, за свештенство СПЦ и за културно и верско наслеђе Србије, мора бити доказ да постоји воља да се ствари промене и спречи било какво ново етничко чишћење Срба и припадника националних мањина.

Мере

1) Ојачати сарадњу с Канцеларијом високог комесара УН за људска права (ОХЦХР), уз инсистирање на јачању капацитета канцеларије ОХЦХР у АП КиМ и њено појачано присуство у деловима АП КиМ где живе Срби и припадници националних мањина. Појачати сарадњу са Саветом УН за људска права.

2) Појачати напоре на међународном плану према надлежним међународним владиним и невладиним организацијама и удружењима, укључујући и јачање свести угроженог становништва у АП КиМ о могућностима да се обрати међународним институцијама у вези са кршењем људских права.

3) Јачати сарадњу Срба и припадника националних мањина с међународним мировним мисијама.

4) Развијати блиску сарадњу са удружењима која се баве заштитом људских права.

Очекивани ефекат

Унапређено остваривање, заштита и поштовање људских права и основних слобода.

2.2. Економски раст и развој

Република Србија улагањима у АП КиМ доприноси побољшању економске ситуације и стабилности у АП КиМ.

А. Изградња и побољшавање инфраструктуре

Развијена инфраструктура, снабдевеност електричном енергијом и водом основни су услови за укупну привредну активност и економски просперитет. Они утичу на побољшање квалитета живота, а тиме и на опстанак Срба и припадника националних мањина у АП КиМ и повратак интерно расељених и избеглих лица. За све који живе у АП КиМ, као и за повратнике, неопходно је обезбедити здравствену заштиту, образовање и предшколско васпитање у одговарајућим установама. Планиране активности треба да буду у сваком погледу и у што већој мери у складу са стандардима ЕУ.

А.1. Енергетика и рударство

Унапређење стања у области енергетике, посебно у погледу снабдевања становништва и привреде електричном енергијом, један је од кључних фактора за стварање услова за одрживи опстанак и повратак.

Мере

- 1) Формирати посебно предузеће за производњу, пренос, дистрибуцију и продају електричне енергије, коме би се припојио део (Јавно предузеће „Ибар”) настао одвајањем од постојећег Јавног предузећа „Ибар – Лепенац” – Приштина;
- 2) Унапређивати електродистрибутивни систем – нисконапонска мрежа, трансформаторске станице и сл. на подручју са већинским српским становништвом и припадницима националних мањина;
- 3) Подстицати коришћење обновљивих извора енергије – ветар, сунце, топла вода и др.

Очекивани ефекат

Боља енергетска ситуација.

А.2. Друмски саобраћај

Посебну пажњу треба посветити пројектима који обезбеђују безбедне коридоре с главним магистралним правцима, пројектима који треба да растерете саобраћај кроз насељена места и дуж којих живи велики број становника. Један од значајнијих циљева је и омогућавање алтернативног транзита којим би се оствариле квалитетније и сигурније везе са територијално повезаним општинама Косовског

округа и омогућила боља међусобна комуникација између српских, односно српских и мешовитих насеља.

Појединачни циљ

Обнова путне мреже на територији с већинским српским становништвом.

Мере

- 1) Формирати предузеће за одржавање путева на територији у којој већину становништва чине Срби и припадници националних мањина;
- 2) Формирати путну базу на територији с већинским српским становништвом.

Очекивани ефекти

- 1) Повратак интерно расељених и избеглих лица који су раније радили у сличним привредним организацијама;
- 2) Успостављање ефикасних транспортних веза и мобилност становништва;
- 3) Побољшање путне мреже и услова за привредни развој;
4. Већи приходи у локалној самоуправи.

А. 3. Железнички саобраћај

Имајући у виду препреке с којима се суочавају Срби и припадници националних мањина и то да не постоји слобода кретања и безбедност, успостављање железничког саобраћаја би у великој мери олакшало комуникацију међу српским становништвом и утицало на лакши проток и доступност робе и услуга.

Појединачни циљ

Поновно успостављање железничког саобраћаја на читавој територији АП КиМ.

Мере

- 1) Решавање проблема насталих у вези с преузимањем саобраћаја у северном делу АП КиМ;
- 2) Успостављање редовне линије Звечан – Косово Поље;
- 3) Успостављање редовне линије Београд – Скопље преко Косова Поља;
- 4) Вратити измештени железнички чвор из Краљева у АП КиМ.

Очекивани ефекти

- 1) Повратак и поновно запошљавање раније запослених на железници;
- 2) Смањени трошкови превоза робе;
- 3) Смањена цена робе и услуга.

А.4. Поштански и телекомуникациони саобраћај

Поштански саобраћај и телекомуникације су немерљиво значајне у савременом друштву, па њихово успостављање и функционисање представља услов без кога се не може градити политика одрживог опстанка и повратка.

Мере

- 1) Наставити ефикасне политичке и дипломатске кораке у циљу спречавања пријема ПИС у међународне организације;
- 2) Побољшано покривање АП Косово и Метохија радиодифузним програмом Републике Србије, на основу дефинисаних приоритета;
- 3) Успостављање поштанске мреже у срединама у којима већину чине Срби и припадници националних мањина;
- 4) У сарадњи с представницима мисија које је овластила СБ УН формирање радног тела које треба да ради на повраћају имовине „Телеком Србија” АД и ЈП ПТТ саобраћаја „Србија” и решавању отворених техничких питања.

Очекивани ефекти

- 1) Нормализован поштански и телекомуникациони саобраћај;
- 2) Олакшана комуникација у срединама у којима већину чине Срби и припадници националних мањина;
- 3) Запослен већи број радника.

А.5. Урбанизам и изградња

Уређење урбанистичког стања и израда нових планова је приоритет који треба да послужи као основа за стварање модерних насеља која треба, у сваком погледу, да испуњавају највише европске и светске стандарде. Израда добрих планова и изградња насеља с хуманим условима живота веома је значајна за дугорочни опстанак и повратак Срба и припадника националних мањина у АП Косово и Метохију. Они су и полазна тачка за одлучивање о инвестирању у одређено подручје.

Појединачни циљеви

- 1) Решавање стамбених проблема Срба и припадника националних мањина;
- 2) Установљавање највиших стандарда у заштити животне средине.

Мере

- 1) Пружати стручну помоћ службама локалне самоуправе у домену планирања и управљања просторним развојем и заштитом животне средине;
- 2) Израдити, односно иновирати и уредити просторне и урбанистичке планове за сва насеља у којима живе Срби и припадници националних мањина;
- 3) Функционално ојачавати чворна насеља – концентрисати садржаје (економија, инфраструктура, образовање, здравство, култура, спорт);
- 4) Строго контролисати изградњу нових објеката и предузимати најстроже мере против непланске градње;

5) Завршити постојеће програме изградње стамбених објеката за угрожене категорије становништва и наставити дугорочно с том иницијативом;

6) Преусмерити средства за социјалну помоћ радно способним корисницима у средства намењена за зараде и истим финансирати изградњу стамбених објеката;

7) Искористити капацитете запослених који примају накнаде зарада, а нису радно ангажовани;

8) Изградити мрежу за каналисање отпадних вода, изградити црпне станице и покрити надземне колекторе;

9) Регулисати водотокове и пречишћавати отпадне воде;

10) Формирати привредне субјекте за рециклажу отпада;

11) Израдити локалне еколошке акционе планове;

12) У локалним самоуправама обезбедити инспекцијски надзор у области урбанизма, грађевинарства и заштите животне средине.

Очекивани ефекти

1) Регулисано просторно уређење општина;

2) Успостављена рационална мрежа насеља;

3) Спречено маргинализовање одређених подручја;

4) Рационално размештено становништво и створене могућности за повратак интерно расељених и избеглих лица ;

5) Квалитетније становање;

6) Развијена квалитетна комунална инфраструктура за потребе заједнице, привреде и домаћинства;

7) Створени услови за изградњу нових станова (обезбеђене локације и опремљено земљиште);

8) Заштићена животна средина;

9) Већа запосленост.

А. 6. Водоснабдевање

Решавање проблема у водоснабдевању који се односе на нередовно снабдевање, квалитет и губитке услед старе водоводне мреже, неадекватног коришћења воде, нелегалних прикључака, неизграђене свести о адекватном коришћењу воде, непостојања развијених програма управе над водним изворима, недостатка система за заштиту од поплава и неодржавања постојећег старог система, незаобилазно је за нормалну егзистенцију.

Појединачни циљеви

1) Обезбеђивање пијаће воде;

2) Заштита и очување водних извора, као природног добра од изузетног значаја.

Мере

1) Израдити планове за управљање водним ресурсима;

2) Стално контролисати квалитет и количину воде;

3) Заштитити од загађења површинске и подземне воде;

4) Усвојити стратешке планове за ванредне ситуације;

- 5) Обновити и изградити дистрибутивну мрежу и побољшати квалитет воде;
- 6) Развијати канализационе мреже у урбаним и руралним срединама;
- 7) Изградити постројења за прераду комуналних и индустријских отпадних вода;
- 8) Развијати одговарајуће моделе за третман загађених вода у урбаним и руралним срединама.

А. 7. Обезбеђивање адекватних услова за рад образовних институција

Квалитетно образовање је услов одрживог опстанка и повратка. У том циљу потребно је пратити структуру становништва и потенцијалних повратника и адекватно потребама, обезбедити просторне, кадровске и друге услове у циљу организовања рада образовних институција.

Мере, активности и механизми

- 1) Изградити објекте и обезбедити услове за спровођење наставе;
- 2) Развијати мреже установа за основно и средњошколско образовање и васпитање тако што ће се отворити нове школе и активирати пасивне школе уз стварање повољнијих услова за образовање националних мањина на мањинским језицима;
- 3) Образовати кадрове у складу с Националним оквиром квалификација усклађеним са Европским оквиром квалификација, а у сарадњи са Заводом за унапређење образовања и васпитања, семинарима, симпозијумима и конгресима;
- 4) Развијати мреже услуга на локалном нивоу за помоћ деци ометеној у развоју (лична помоћ, дневни боравци, смештај у специјалне школе, превоз);
- 5) Појачати инспекцијски надзор ради провера усклађености рада школа у АП КиМ са законима и прописима Републике Србије у циљу унапређења наставе;
- 6) Радити на укључивању других институција, органа, синдиката и удружења која могу да помогну у побољшању и модернизацији образовног система и извођења наставе, као и у побољшању положаја ученика и наставника у извођењу наставе;
- 7) Ажурирати податке о броју деце која похађају школу и запосленима у образовним институцијама у АП КиМ;
- 8) Израдити предлоге за отварање одељења с новим образовним профилима у средњим стручним школама, а у складу с постојећом образовном структуром становништва и специфичностима средине, према којима се одређен образовни профил сматра релевантним, као и потребама тржишта рада;
- 9) Побољшавати ученички и студентски стандард (посредовање у добијању ученичких и студентских стипендија, као и стипендија за децу чији су родитељи киднаповани и убијени на Косову и Метохији), као и побољшавати услове студирања у местима у која су привремено измештени факултети Универзитета у Приштини.

А. 8. Установе за предшколско образовање и васпитање

Предуслов одрживог опстанка и повратка породица с децом јесте обезбеђивање квалитетног предшколског васпитања, које унапређује квалитет живота у заједницама, посебно имајући у виду недостатак садржаја за децу. У том циљу потребно је пратити структуру повратника и потенцијалних повратника и,

адекватно потребама, обезбедити просторне, кадровске и друге услове за организовање рада предшколских институција.

Мере, активности и механизми

- 1) Изградити објекте и обезбедити услове за спровођење васпитања и образовања;
- 2) Развијати мрежу установа за предшколско образовање и васпитање;
- 3) Образовати васпитни кадар у складу са Националним оквиром квалификација који је усклађен са стандардима ЕУ;
- 4) Појачати инспекцијски надзор у циљу провере усклађености рада установа за предшколско образовање и васпитање с прописима Републике Србије;
- 5) Радити на укључивању других институција, органа, синдиката и удружења која могу да помогну у побољшању и модернизацији предшколских установа;
- 6) Ажурирати податке о броју деце у установама за предшколско образовање и васпитање и запосленима у тим институцијама;
- 7) Израдити предлоге за отварање нових установа за предшколско образовање и васпитање;
- 8) Развијати различите моделе пружања услуга и унутрашње организације предшколских установа;
- 9) Обезбеђивати услове и акредитоване програме за реализацију у предшколским установама;
- 10) Развијати мреже услуга на локалном нивоу за помоћ деци ометеној у развоју (лична помоћ, дневни боравци, смештај у специјалне школе, превоз);
- 11) Стипендирати најбоље ученике основних и средњих школа;
- 12) Поштовати Миленијумске циљеве УН.

А.9. Здравствене установе

Један од услова одрживог опстанка и повратка је обезбеђивање адекватне здравствене заштите. Првенствено, обилазак старих лица, деце и породиља од стране патронажних служби. Исто тако, треба обезбедити комплетну здравствену услугу у амбуланти. У амбулантама организовати лекарске прегледе и извршити набавку лекова које препису лекари. У том циљу, потребно је пратити структуру повратника и потенцијалних повратника као и нерасељене популације и адекватно потребама, обезбедити просторне, кадровске и друге услове за организовање рада здравствених институција.

Важно је да се свим грађанима омогући безбедан и једнак приступ свим облицима и нивоима здравствене заштите у АП КиМ.

Мере, активности и механизми

- 1) Очување постојеће мреже здравствених установа организованих у срединама у којима живе Срби и припадници националних мањина (Резолуција СБ УН 1244 из 1999. године);
- 2) Оснаживање улоге примарне и секундарне здравствене заштите уз јачање неопходног пружања здравствених услуга у енклавама (патронажне посете, кућна нега);
- 3) Обезбеђивање и пружање примарне здравствене заштите у амбулантама. Право на лекове обезбедити у примарној здравственој заштити;

4) Обезбеђивање сталне и доступне здравствене заштите у постојећем систему;

5) Праћење и анализа најважнијих показатеља здравственог стања становништва и распрострањеност и ширење хроничних масовних незаразних и заразних болести, као и унапређење здравствене заштите, чиме се смањује ризик и друге нежељене последице по здравље и здравствено стање појединаца и заједнице у целини;

6) Редовно снабдевање лековима и санитетским материјалом;

7) Прилагођавање и спровођење постојећих програма и пројеката из области здравствене заштите;

8) Повезивање здравствених установа примарне здравствене заштите са установама социјалне заштите и образовно-васпитним установама мултидисциплинарним и тимским радом;

9) Стручно усавршавање здравствених радника и здравствених сарадника (специјализације и уже специјализације, стално образовање).

A.10. Спорт

Предуслов одрживог опстанка и повратка породица с децом јесте обезбеђивање квалитетних спортских садржаја и објеката, ако се има у виду да данас у АП КиМ постоји мали број спортских објекта намењених деци и омладини који у потпуности одговарају њиховим потребама. Изолованост у енклавама и ограничена слобода кретања, стална угроженост, недостатак комуникације и смањена физичка активност негативно утичу на физички и духовни развој деце и омладине. У том циљу потребно је пратити структуру становништва и, адекватно потребама, обезбедити просторне, кадровске и друге услове за организовања рада спортских удружења и клубова.

Мере, активности и механизми

1) Очување и унапређење постојеће мреже спортских организација у срединама у којима живе Срби и припадници националних мањина (Резолуција СБ УН 1244);

2) Прилагођавање и спровођење постојећих и развој нових програма и пројеката из области спорта;

3) Подршка тренажним и такмичарским процесима и стално повећање броја учесника и унапређење стручног рада;

4) Умрежавање спортских организација, клубова, институција, органа, синдиката и удружења која могу да помогну развој спорта;

5) Афирмација спонзорства и донаторства од стране великих спортских друштава, клубова и привредних субјеката;

6) Промоција спорта и здравог начина живота.

Б. Отварање производних погона

Циљеви економског развоја српске заједнице у АП КиМ усклађени су са основним развојним опредељењима Републике Србије, стратешким опредељењима општина и регионалном политиком Европске уније. Сходно томе, стратешки правци развоја подручја која већином насељавају Срби и припадници националних мањина наглашавају да је неопходно развијати привредну инфраструктуру, ревитализовати постојећа предузећа, изградити електроенергетске објекте, дефинисати стратегију

приватизације привредних субјеката, одрживог коришћења природних ресурса и заштите животне средине, прилагодити структуру привреде и ефикасније решавати демографске и кадровске проблеме и питање повратка интерно расељених и избеглих лица и нерасељене популације.

Посебну пажњу треба посветити подстицању коришћења обновљивих, односно алтернативних извора енергије – мале хидроелектране, енергија ветра, сунца и геотермалних извора. Дугорочно решење не може бити зависно од хуманитарне помоћи, већ је неопходно оснажити привреду улагањем у нове производне погоне и оживљавањем постојећих. Тиме би се омогућило Србима и припадницима националних мањина у АП КиМ да својим радом обезбеде егзистенцију, што би представљало довољан мотив за њихов опстанак и повратак.

Б. 1. Развој малих и средњих предузећа и предузетништва

Језгро економског преображаја и развоја у АП КиМ јесте стварање приватног сектора, развој предузетништва и стварање малих и средњих предузећа, која се сматрају главном покретачком снагом економског развоја.

Мере и активности

- 1) Изградити и развијати мала и средња предузећа и предузетништво кроз развој индустријских зона, инкубатор центара и кластера;
- 2) Покренути предузетништво средствима фондова почетног капитала;
- 3) Повећати конкурентност и продуктивност привредних субјеката;
- 4) Подстицати развој предузетништва обезбеђивањем најповољнијих услове Фонда за развој Републике Србије, Националног инвестиционог плана, Националне службе за запошљавање, буџета намењеног пољопривреди и надлежних министарстава;
- 5) Подстицати привредне субјекте са седиштем ван територије АП КиМ да започну пословне активности у АП КиМ;
- 6) Повољнијим кредитирањем стимулирати покретање производње;
- 7) Искористити све постојеће и доступне изворе за покретање производње;
- 8) Обезбедити доквалификацију и преквалификацију лица која траже посао, а посебно младих и лица пред пензијом;
- 9) Изградити дистрибутивни центар ради стабилног снабдевања производима српских предузећа;
- 10) Развијати кућну радиност и туризам тамо где је то могуће;
- 11) Унапређивати сточарство;
- 12) Подстицати производњу лековитог биља.

Очекивани ефекти

- 1) Оснажен предузетнички потенцијал;
- 2) Развијенији предузетнички дух и инфраструктура;
- 3) Привредни раст.

Б.2. Организовање јавних радова

Док се не створе услови за стабилније и динамичније запошљавање по основу очекиваних ефеката применом мера из тачке Б.1. овог поглавља, подршку

привременом смањењу незапослености у АП КиМ треба пружати стручном помоћи надлежних органа у припреми пројеката за организовање јавних радова у АП КиМ и одговарајућом финансијском подршком Владе Републике Србије пројектима који испуњавају законске критеријуме.

Б. 3. Приватизација

Приватизацију спроводи Косовска поверилачка агенција, која је по прописима УНМИК овлашћена да управља јавним и друштвеним предузећима која су регистрована и послују на територији АП КиМ и њиховим средствима.

Мере и активности

Инсистирати на томе да надлежне институције Републике Србије приватизују предузећа на подручју са већинским српским становништвом и припадницима националних мањина.

Очекивани ефекти

Успостављање јасне власничке структуре и на њој заснованих механизма корпоративног управљања.

В. Пољопривреда

Пољопривредно земљиште је основни извор прихода српског становништва у АП КиМ. Пољопривредна производња је екстензивна и затворена, и оптерећена лошом старосном структуром. Унапређење пољопривредне производње је основа за развој локалне заједнице. Неконтролисано претварање пољопривредног земљишта у грађевинско услед демографске експлозије албанске популације, као и немогућност коришћења земљишта из безбедносних разлога, смањује примарне изворе прихода Срба и припадника националних мањина.

Мере и активности

- 1) Подстакнути српско становништво и припаднике националних мањина да региструју своја пољопривредна газдинства и тако искористе средства намењена за премије, субвенције и кредитирање;
- 2) Финансирати производне пројекте, а посебно пројекте малих газдинстава;
- 3) Финансирати пројекте прерађивачких делатности;
- 4) Субвенционисати производњу одређених пољопривредних производа и подстицати јачање и удруживање приватних газдинстава ради ефикасније производње и пласмана производа;
- 5) Организовати пласман свих производа.

Очекивани ефекти

- 1) Регистрована пољопривредна газдинства и потпуна искоришћеност премија, субвенција и кредита;
- 2) Самостална и снажнија пољопривредна газдинства;

- 3) Повезана развијена пољопривредна газдинства и њихов заједнички наступ на тржишту;
- 4) Развијенија пољопривредна производња;
- 5) Развијеније сточарство.

2.3. Обнова, повраћај и заштита имовине

Појединачни циљеви

- 1) Одрживо коришћење природних богатстава;
- 2) Заштита имовине јавних предузећа;
- 3) Пуна компензација за власнике и повериоце предузећа која су до сада приватизована, као и накнада радницима;
- 4) Заштита права акционара;
- 5) Ефикасно решавање имовинских захтева и спровођење донетих одлука;
- 6) Укључивање институција Републике Србије у решавање имовинских питања у АП КиМ;
- 7) Пуна компензација за оштећену или уништену приватну имовину.

Мере

- 1) У сарадњи с надлежним међународним институцијама формирати посебно стручно тело с циљем устројавања и вођења Катастра непокретности;
- 2) Успоставити координацију на постојећим пројектима примарне правне помоћи;
- 3) Обезбедити бесплатну правну помоћ и заступање;
- 4) Предложити решења за заштиту имовине узимајући у обзир позитивна искуства из региона;
- 5) Успоставити тесну сарадњу с међународним мисијама које је одобрио СБ УН у циљу функционисања ефикасног правног механизма за повраћај имовине и заштиту имовинских права, односно за накнаду штете, чији би посебан део решавао имовинска питања физичких лица, верских заједница и привредних субјеката и обнову и изградњу оштећене или уништене имовине физичких лица, верских заједница и привредних субјеката;
- 6) Покренути успостављање ефикасног механизма за поништавање негативних ефеката које су произвеле Косовска агенција за имовину и Косовска поверилачка агенција;
- 7) Искористити све доступне изворе за покретање привредних активности;
- 8) Формирати консултантски и заступнички правни тим;
- 9) Развити механизам наплате накнаде за коришћење одређених природних богатстава у корист локалне самоуправе.

Очекивани ефекти

- 1) Успостављена мрежа организоване правне помоћи интерно расељеним и објективно и непристрасно извештавање о стању у овој области;
- 2) Враћена узурпирана непокретна стамбена и комерцијална имовина и спречена даља узурпација имовине и узнемиравање у њеном коришћењу;
- 3) Створено безбедно окружење за Србе и припаднике националних мањина у АП Косово и Метохија;

- 4) Уређен катастар непокретности и поништени незаконити уписи права својине на непокретностима и спречене даље злоупотребе;
- 5) Враћена, обновљена и изграђена оштећена и уништена приватна имовина, имовина верских заједница и привредних субјеката;
- 6) Уређени својински односи и заштићена својинска права;
- 7) Убрзан локални и регионални привредни развој и измењена привредна структура тако што је повећан број малих и средњих предузећа и њихова одрживости;
- 8) Побољшани услови рада и подстакнути нови предузетници;
- 9) Остварено право на рад и боља запосленост;
- 10) Подигнута конкурентност и продуктивност;
- 11) Развијенија пољопривреда у сеоским срединама;
- 12) Обновљена мрежа саобраћајница и адекватнији приступ центрима и услугама;
- 13) Надокнађена штета за уништену и оштећену имовину.

2.4. Заштита, очување и обнова српског културног и верског наслеђа

У околностима које су до данас створене у АП КиМ, Србији је, јединој међу европским државама, суспендовано право чувара своје баштине. По природи ствари то право се мора вратити Србији, јер ако се настави с политизацијом заштите и очувања споменика културе у АП КиМ, једни ће нестати рушењем, а други небригом. Не постоји основ по коме се то право може пренети на неку другу етничку или верску заједницу.

Циљеви

- 1) Успоставити институционални систем у култури;
- 2) Обновити, очувати, заштитити и истражити српску културну баштину;
- 3) Обновити и заштитити верске објекте.

Мере

- 1) Промовисати српску културну и верску баштину;
- 2) Наставити дипломатске мере пред међународним институцијама у циљу спречавања фалсификовања српске баштине у АП КиМ и њеног представљања као албанске и византијске;
- 3) Очувати постојеће и обновити оштећене и уништене верске објекте и споменике културе под надзором стручних тела Републике Србије;
- 4) Заштитити културну баштину свих етничких заједница;
- 5) Посебно институционално заштитити објекте српске баштине (специјално заштићене зоне) у сарадњи с међународном заједницом (УН, УНЕСКО и други релевантни субјекти) која би гарантовала њихову примену;
- 6) Обезбедити правну помоћ Српској Православној Цркви у очувању њене постојеће имовине и реституцији одузете имовине;
- 7) Унапређивати и подстицати културно стваралаштво;
- 8) Обучавати кадрове у култури.

Очекивани ефекти

- 1) Успостављена мрежа организоване институционалне заштите у култури;

- 2) Успостављене посебне заштитне зоне и створено слободно и безбедно окружење и приступ српској културној и верској баштини;
- 3) Обновљена оштећена и уништена српска културна и верска баштина;
- 4) Створени услови за рад у установама културе;
- 5) Оспособљени стручњаци за заштиту и презентацију културних добара.

2.5. Повратак расељених

Сада је повратак Срба и припадника националних мањина сигурнији ако је усмерен према срединама у којима су Срби и припадници националних мањина већина. Парадоксално је да је повратак, углавном, могућ у сеоске средине, иако је имовина великог броја Срба и припадника националних мањина остала у градовима, коју они из раније наведених разлога нису у могућности да користе.

Такође је неопходно да се Србима и припадницима националних мањина омогући безбедан и одржив повратак у градске средине у циљу стварања мултиетничког друштва.

Мере и активности

- 1) Инсистирати да међународне и локалне организације ангазоване на повратку потпуно и доследно преузму обавезе и одговорности и испуњавају одредбе Резолуције СБ УН 1244;
- 2) Инсистирати на доследној и потпуној примени Протокола, његовој операционализацији и испуњењу услова који су у њему наведени;
- 3) Успоставити једноставне и ефикасне механизме повратка;
- 4) Инсистирати на владавини права и личне и имовинске безбедности;
- 5) Успоставити механизме за поништавање последица опструкције повратка;
- 6) Утврдити потребе и очекивања по повратку;
- 7) У сарадњи с међународним мисијама коју је одобрио СБ УН успоставити техничко тело за разматрање програма и пројеката повратка;
- 8) Обезбедити потпуно информисање и пуно учешће расељених у одлучивању;
- 9) Обезбеђивати стамбена решења за повратнике који су се изјаснили за релокацију;
- 10) Успоставити јединствене и ефикасне механизме за обнову уништене имовине;
- 11) Користити финансијска средства намењена за хуманитарну помоћ у што већој мери, за обезбеђивање трајних стамбених решења и за економско оснаживање и осамостаљивање повратника;
- 12) Развијати солидарност општина ван територије АП КиМ са општинама у АП КиМ и подстицати финансирање стамбених решења за повратнике.

Очекивани ефекти

- 1) Успостављени једноставни и ефикасни механизми повратка;
- 2) Афирмисан повратак као начин за остваривање гарантованих људских права и основних слобода;
- 3) Деполитизован повратак;
- 4) Адекватна помоћ интерно расељеним лицима и избеглицама који су се одлучили за повратак у АП КиМ;
- 5) Убрзано планирање и спровођење пројеката повратка;

- 6) Усклађенији рад свих осталих носилаца повратка, укључујући могуће донаторе;
- 7) Транспарентан повратак.

2.6. Јачање капацитета локалне самоуправе

Ради стварања услова за истински одржив опстанак и повратак Срба и припадника националних мањина неопходан је одређени институционални оквир и механизми за функционисање локалне заједнице.

Мере

- 1) Ограничити број чланова општинских већа;
- 2) Обезбедити финансијску, материјалну, стручну и другу потребну помоћ локалним органима власти;
- 3) Израдити акционе планове, укључујући и еколошке, за сваку јединицу локалне самоуправе;
- 4) Обезбедити повољне услове за инвестирање (локације, дозволе);
- 5) Утврдити препреке у приступу социјалној, економској и општинској инфраструктури и службама;
- 6) Успоставити ефикасан механизам на локалном нивоу за брзо реаговање на решавање потреба повратника;
- 7) Планска изградња насеља за повратнике.

Очекивани ефекти

- 1) Превазиђени проблеми недостатка финансијских средстава;
- 2) Растеређенији буџет Републике Србије;

2.7. Заштита животне средине на подручјима где већину чине Срби и припадници националних мањина.

Израдити стратегију заштите животне средине на територији АП КиМ где Срби и припадници националних мањина чине већину, која би приказала актуелно стање животне средине на тој територији, циљеве и мере за побољшање стања. То би била основа за израду одговарајућих предлога пројеката.

2.8. Обезбеђење сигурности Срба и припадника националних мањина

Ради стварања услова за истински одржив опстанак и повратак Срба и припадника националних мањина неопходно је обезбедити сигурност и безбедност као један од најбитнијих предуслова за опстанак и повратак интерно расељених и избеглих на АП КиМ.

Мере

- 1) Наставити сарадњу са УНМИК-ом;
- 2) Инсистирати пред међународном заједницом на потпуном поштовању „Кумановског споразума”;

- 3) Наставити са интензивном сарадњом са снагама КФОР-а у АП КиМ;
- 4) Наставити сарадњу са ЕУЛЕКС-ом у оквиру Плана о шест тачака.

V. ФИНАНСИРАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Обезбеђивање средстава за спровођење Стратегије биће отежано због глобалне економске кризе. Због тога се, нарочито, мора водити рачуна о реалним домаћим и међународним изворима, као и о ефикасности утрошка средстава.

Извори финансирања могу бити:

- 1) Буџет Републике Србије;
- 2) Донаторска средства.

Донаторска средства је реално очекивати из фондова УН, ЕУ и појединих држава. Осим наведеног, у нешто мањој мери, средства се могу очекивати од појединих привредних субјеката и појединаца, посебно из дијаспоре.

VI. СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Ради потпуног и успешног спровођења Стратегије, у року од три месеца биће донет детаљан оперативни акциони план за њено спровођење, са прецизно утврђеним активностима, роковима и носиоцима, укупним трошковима спровођења активности и изворима финансирања.

За праћење и извештавање о спровођењу Стратегије образоваће се посебан тим при Кабинету председника Владе. Тим има задатак да прати спровођење стратешких опредељења и указује на могуће проблеме који се појављују у спровођењу Стратегије, као и да предлаже мере за њихово превазилажење. Сви субјекти, задужени за спровођење појединих стратешких опредељења, разрађених акционим планом, достављаће шестомесечно извештај тиму за спровођење Стратегије одрживог опстанка и повратка на Косово и Метохију. Најмање једном у две године Влада ће расправљати о спровођењу Стратегије и усвајати одговарајући програм мера и акција за унапређење активности утврђених стратешким документом.

Један од најважнијих услова за успешно остваривање циљева Стратегије јесте пуна укљученост свих институција и заинтересованих субјеката повезаних с њеним усвајањем и применом на националном, регионалном и локалном нивоу.

Праћење степена остварености циљева утврђених Стратегијом захтева да се унапред утврде и поступци, у случају да забележени резултати не задовоље постављене циљеве. У том случају, акционим планом ће се предвидети који органи, институције или агенције треба да предузму одговарајуће кораке у циљу отклањања насталих сметњи. Током примене Стратегије одредиће се и индикатори успешности спровођених мера и активности. У том циљу, уважиће се и утврдити објективни ризици, као и степен ризика, који би могли утицати на изводљивост задатака утврђених Стратегијом и разрађених акционим планом.

Акциони план представља оквир и подлогу за спровођење Стратегије и садржи јасне циљеве и задатке по утврђеним приоритетима. Задаци ће се извршавати спровођењем прецизно утврђених програма и пројеката по општинама, у утврђеним роковима и институцијама које ће бити надлежне за спровођење тих

пројеката. У акционом плану треба назначити и механизме, инструменте и мере подршке инвестиционим и другим улагањима како на државном, тако и на локалном нивоу.

Тим за спровођење Стратегије спроводиће једном годишње процену постигнутих стратешких активности и остварених резултата и о томе извештавати надлежне институције.

VII. ЗАВРШНИ ДЕО

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 Број: 019-672/2010-1

У Београду, 8. априла 2010. године

В Л А Д А

Тачност преписа оверава
ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАР

Тамара Стојчевић

ПРВИ ПОТПРЕДСЕДНИК ВЛАДЕ –
ЗАМЕНИК ПРЕДСЕДНИКА ВЛАДЕ

Ивица Дачић, с.р.